

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

*Framtidens omsorgsutfordringer - en nye
eller videreutviklet kommunerolle*

Seniorrådgiver Kristin Løkke

28.10.2011

Agenda

- Historiske utviklingstrekk
- Framtidens hovedutfordringer
- Omsorgsplan 2015 og dens hovedsatsingsområder
- Samhandlingsreformen svar på framtidens utfordringer
- Sammenhenger mellom det gamle og det nye - nye mulighetsrom?

En fantastisk utvikling

Omsorgssektoren 1966- 2006:

- FRA 10.000 TIL 117.000
ÅRSVERK
- FRA 8.000 TIL 39.000
SYKEHJEMSPLASSER
- FRA 17.000 TIL 2.500
ALDERSHJEMSPLASSER
- FRA 7.000 TIL 49.000
BOLIGER TIL OMSORG
- FRA 15.500 TIL 170.000
HJEMMETJ.MOTTAKERE

***“DERSOM DET
SKJER LIKE MYE
DE NESTE 40 ÅR -
SOM DE SISTE
40....”***

Historisk linje med planlagte reformer:

- Desentralisering – avinstitusjonalisering – integrering
- Kommunehelsetjenesteloven 1984
- Sykehjemmene til kommunene 1988
- HVPU-reformen 1992
- Opptrappingsplan- psykisk helse 1999
- Handlingsplan for eldreomsorg 1998-2003
- Omsorgsplan 2015 - St meld nr 25 (2005-2006) om framtidens omsorgsutfordringer

Mye gjort, men stadige og nye utfordringer

Samhandlingsreformen; helse- og omsorgstjenestenes "perspektivmelding"

- Behovet for koordinerte tjenester besvares ikke godt nok
- Tjenestene preges av for lite innsats for å begrense og forebygge sykdom
- Demografisk utvikling og endring i sykdomsbildet vil påvirke samfunnets økonomiske bæreevne

Utfordring 1 Det aldrende samfunn

***Framtidas
omsorgs-
utfordringer
er store nok –
om vi ikke
skal svartmale
dem.”***

Ingen tsunami

Modifiserende forhold:

- Ingen flere eldre over 80 år de neste 10-15 år
- Norge har de minst dramatiske endringer i alderssammensetning i Europa
- Det blir færre som bor alene
- "De nye eldre" har andre ressurser å møte alderdommen med: Bedre helse, bedre utdanning, bedre økonomi, bedre boliger og materielle forhold

Ældre sagen

"Fremtidsstudiet viser at fremtidens ældre kommer til at adskille sig fra nutidens ældre. Fremtidens ældre vil i endnu højere grad have et bedre helbred, en bedre økonomi, en bedre uddannelse og være politisk og samfunns-mæssigt engageret. Og de vil i højere grad end nutidens ældre forvente – og være vant til – at bestemme over egen tilværelse."

(Ældre Sagen 2001)

World population aging

- Demographic changes... are transforming the world" (FN i rapporten "World Population Ageing 1950-2050")
- En forvandlings- og omformingsprosess der aldringen kommer til å slå inn over og berøre alle samfunnets sektorer

Äldre mår sämre – men klarar sig bättre själva

Äldre har mått bättre. Trenden med ständigt förbättrad hälsa för de äldsta är bruten, enligt en stor svensk och internationell forskningsgenomgång. Men trots sjukdomar klarar fler sina vardagliga sysslor själva.

Sverige har världen äldsta befolkning med högsta andelen 80 år och äldre. Men bilden av den pigga pensionären håller på att få sig en knäck.

– Det är alldeles klart att vi inte längre blir allt friskare. Efter 70- och 80-talens positiva utveckling rapporterar äldre under de senaste tiotalet åren att hälsan blivit sämre. Vi lever längre men det blir alltmer osannolikt att vi får dö friska, knall och fall, säger Mats Thorslund, professor i sociogerontologi vid Karolinska institutet, KI.

Han har tillsammans med kollegan, docent Marti G Parker, gått igenom aktuell svensk och internationell forskning om äldres hälsa.

Forskningsresultaten spretar, påpekar de, beroende på skillnader i studerad ålder och tidsperiod. Men det finns ändå tydliga utvecklingstendenser under de senaste tio till femton åren som

Forskarna pekar på olika förklaringar.

Fler insjuknar i svåra sjukdomar men fler behandlas också. Att överleva betyder dock inte alltid att man blir frisk.

Läkarna har också blivit bättre på att diagnosticera besvären.

Besparingar och neddragningar under 90-talet kan spela in. Liksom att kraven på att få känna sig frisk kan ha ökat.

– Vid en viss ålder är det oundvikligt med viss skröplighet. Men vi har nya generationer som inte accepterar att åldras, säger 60-årige Mats Thorslund och tar sig själv som exempel:

För ett par år sedan krävde han att bli knäopererad – för att kunna fortsätta att spela fotboll.

– Men oavsett orsak så känner sig äldre inte friska och kommer att efterfråga sjukvård, tvärt emot vad planerarna tidigare hoppats på, påpekar Mats Thorslund.

En annan tendens är att fler äldre klarar vardagssysslor som personlig hygien, äta och klä sig liksom att städa, handla och laga mat. Trots att de känner sig sjukare.

– Det kan bero på ökad tillgänglighet för handikappade och

Lägre utbildning och inkomst ger utslag i sämre hälsa. Och kvinnor mår sämre än män och lever längre med sina krämpor.

– Det är ett gott betyg åt välfärdsstaten att även de svaga överlever längre. Men baksidan är fler gamla och sjuka.

ANNIKA ENGSTRÖM

08-135257, annika.engstrom@svd.se

📊 5 procent är 80+

Livslängden fortsätter att öka i Sverige. År 2003 kunde en nyfödd flicka förväntas leva 82,4 år och en nyfödd pojke 77,9 år.

Sedan 1990 har medellivslängden ökat 3 år för män och 2 år för kvinnor.

Vanligaste hälsoproblemen hos äldre är högt blodtryck, hjärt- och kärlsjukdomar, lungsjukdomar (KOL), diabetes, magsår, urinvägsinfektioner, utslitna leder, demens, depression, problem med sömn, syn, hörsel och tänder.

5 procent av Sveriges befolkning är 80 år eller mer. Totalt finns 1,55 miljoner pensionärer i landet.

Källa: Socialstyrelsen och SCB.

Utfordring 2 Personellbehovet

Årsverk

2005: 110.000

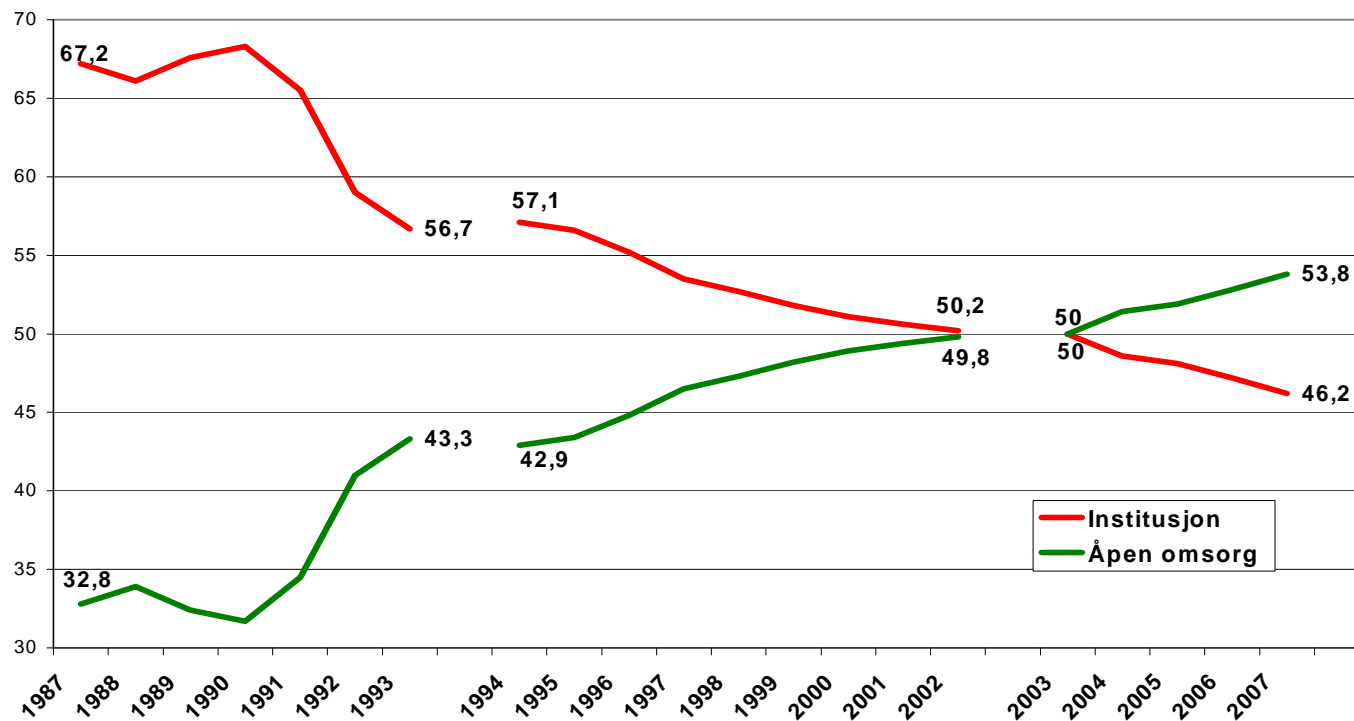
2030: 165.000

2050: 230.000

Forutsatt:

- **Middelalternativ demografi**
- **Utsatt sykkelighet**
- **Konstant familieomsorg**

Utfordring 3 "Den nye hjemmetjenesten langt mer enn eldreomsorg"

Yngre brukere

Brukere under 67 år: ca 95 000 (35%)

- ✓ 39% psykiske lidelser
- ✓ 37 % somatiske sykdommer, der nevrologiske sykdommer og skader dominerer
- ✓ 9 % personer med rusproblemer
- ✓ 13 % personer med psykisk utviklingshemning

Mer enn fordoblet de siste 10 årene...

Større enn spesialisthelsetjenesten

Omsorgssektoren	Spesialisthelsetjenesten
16 mill liggedager på institusjon	6,7 mill liggedager
265 000 tjenestemottakere	
44 000 i institusjon	22000 døgnplasser
174 000 i hjemmetjenester	
47 000 andre tjenester	
126 000 årsverk i omsorgstjenesten	104 000 årsverk
100 000 årsverk i familieomsorg	
80 mrd driftsutgifter (brutto)	99 mrd driftsutgifter (brutto)

...og det største kommunale tjenesteområdet

Omsorgsplanens svar – gjelder fortsatt

- 12 000 heldøgns omsorgsplasser innen
  - 12 000 nye årsverk
  - Kompetanseløftet
  - Demensplan 2015
  - Nevroplan – 2011
- ... men samhandlingsreformen bringer inn noe i tillegg

Kompetanseløftet 2015 og 12 000 nye årsverk

- Kompetanseløftet skal bidra til å rekruttere personell som vil arbeide i omsorgstjenesten, redusere andelen uten fagutdanning og sikre større faglig bredde

Resultater:

- 14 800 flere årsverk fra 2004-2009
- Hovedsakelig med relevant fagutdanning(80%)
- Utviklingssentre for sykehjem og hjemmetjenester i alle fylker og 5 Sentre for omsorgsforskning

Veien videre:

- 12 000 nye årsverk i perioden 2008- 2015(allerede 5000 til sammen i 2009 og 2010)

Investeringsstilskuddet til sykehjem og heldøgns omsorgsplasser

12 000 enheter i perioden 2008- 2015

Resultater:

Per september 2011:

- Foreløpige søknader: ca 9000
- Tilsagn: ca 4800

Veien videre:

- Avviklet behovsprøvingen.
- Endret den statlige tilskuddsandel fra gj.snitt 25% til 35% av byggekostnadene
- Åpnet for flere aktører

Revidering av Demensplan 2015

Nytt fireårig handlingsprogram

- Tilpassede boformer: "Smått er godt"
- Dagtilbud og avlastningstiltak: "Det manglende mellomledet"
- Økt kunnskap og kompetanse

Resultater:

- Store forbedringer i perioden 2007- 2010; bla firedobling av pårørendetilbud(247 kommuner), dobling av utredning-og diagnostisering(244 kommuner), over 10 000 ansatte får opplæring i demens(i mer enn 300 kommuner).

Veien videre:

- Revidert Demensplan med nytt fireårig handlingsprogram.
- Mål om lovfesting av dagtilbud til personer med demens når tilbudet er bygget videre ut. Tilskudd til 2300 plasser i 2012 med ramme på 150. mill kroner.

Nevroplan 2015

- Synliggjøre og løfte fram brukere med nevrologiske skader og sykdommer
- Styrke kompetanse og kvalitet i tjenestetilbudet til denne gruppen
- Videreføring av arbeid fra 2010 og 2011
- Delplan til Omsorgsplan 2015; Planlegges lagt fram 2011

Innovasjon i Omsorg

- Hagen-utvalget på høring i høst – bør derfor stå på dagsorden i de fleste omsorgsfora
  - "Næromsorg" - Den andre samhandlingsreformen
  - "Nye rom" – framtidens boligløsninger og nærmiljø
  - "Teknoplan" – teknologistøtte til omsorg
  - Kommunalt innovasjonsprogram (FUI)
  - Omsorgsfeltet som næring og eksportprodukt

Samhandlingsreformens svar

- Økt satsing på helsefremmende og forebyggende arbeid
- En større del av helse- og omsorgstjenestene skal ytes av kommunene; ny kommunerolle
- Mer helhetlige og koordinerte tjenester

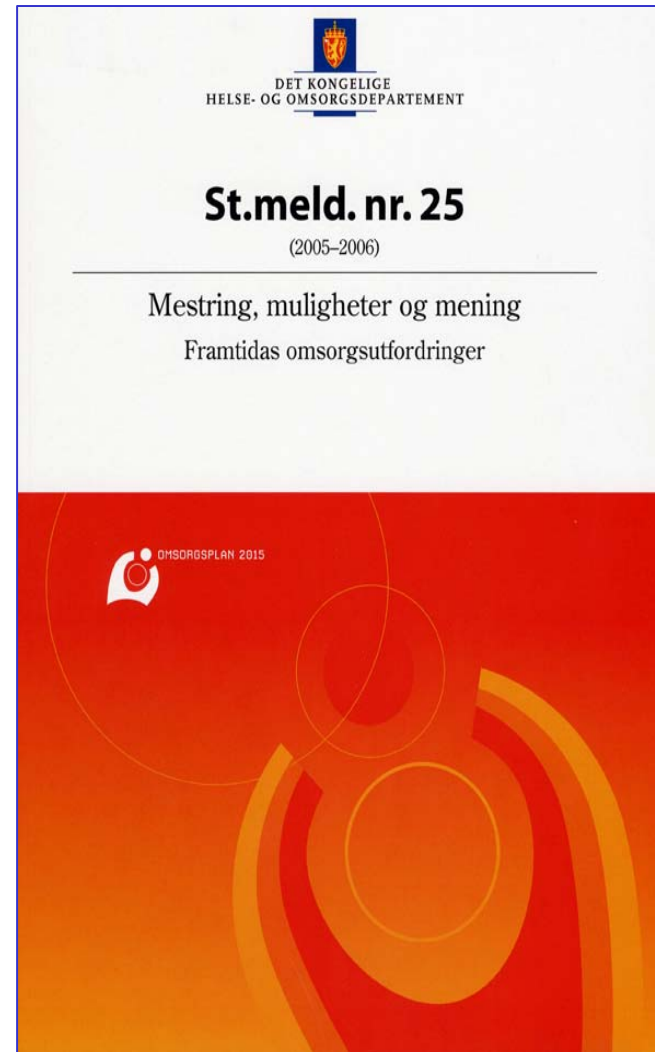

Rett samhandling = kommunehelsereform langt på vei

- Fremtidig kommunale oppgaver
  - utskrivingsklare pasienter
  - øyeblikkelig hjelp døgntilbud
- Økt medisinsk og helsefaglig kompetanse og større faglig bredde
- Styrking av forebyggende helsetjenester og folkehelsearbeid
- Brukere med behov for lanvarige og sammensatte tjenester: tilbud om en koordinator
- Økte koordinerings- planleggings- og samhandlingsferdigheter

Samhandlingsreformen - sees i sammenheng med Omsorgsplan 2015

- Styrkingen av de kommunale tjenestene skal bygge videre på vedtatt politikk og langsiktige planarbeidet på området, herunder bla. Omsorgsplan 2015
- Utvikling av framtidige kommunale oppgaver må settes inn på en slik måte at de ikke fortrenger de grunnleggende omsorgsoppgavene

Hva er sammenhengen mellom Omsorgsplan og Samhandlingsreformen ?

- Omsorgsplan: Utbygging av 12 000 omsorgsplasser innen 2015
- ✓ Samhandlingsreformen foreslår etablering av bo- og behandlingstilbud i kommunene (før, istedenfor og etter sykehusbehandling)

- Omsorgsplan: 12 000 nye årsverk 2008- 2015 (tillegg til 10 000) kompetanseheving for de ansatte, sikre en større faglig bredde.
- ✓ Samhandlingsreformen vil sikre en faglig styrking av kommunehelsetjenesten, flere faggrupper og større fagmiljøer

- Omsorgsplan: Tiltak for bedre medisinske oppfølging og styrke legetjenesten, herunder lokal norm- 40 % økning av leger i sykehjem
- ✓ Samhandlingsreformen foreslår å styrke legetjenesten i kommunene og øke innsatsen overfor prioriterte grupper

- Omsorgsplan: Styrke dagaktivitetstilbud og økt aktiv omsorg
- ✓ Samhandlingsreformen skal styrke forebygging og tidlig intervensjon

Reformen – sum av virkemidler

- Ny folkehelselov
- Ny kommunal helse- og omsorgslov
- Revisjon av spesialisthelsetjenesteloven
- Nasjonal helse- og omsorgsplan
- Økonomiske virkemidler;
  - ✓ Større vekst i kommunene
  - ✓ Kommunalt ansvar for utskrivningsklare
  - ✓ Kommunal medfinansiering
  - ✓ Nye oppgaver skal fullfinansieres
- Samarbeidsavtaler mellom kommuner og helseforetak

Omsorgsplan 2015 og Samhandlingsreformen - Oppsummering

- Reformen skal bygge videre på de grunnsteinene som allerede er etablert

Viktigste framover:

- Langsiktig planlegging
- Kompetanseutvikling

